

TÜKETİCİ SENETLERİ*

Özgür DOĞAN**

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9993-1769>

Makalenin Geldiği Tarih: 19.03.2018 **Kabul Tarihi:** 07.05.2018

* **Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK–ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.**

** KTO Karatay Üniversitesi Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, TBMM Yasama Uzman Yardımcısı.

ÖZ

Tüketici senetleri, tüketicilerin tüketici işlemi nedeniyle verdikleri kıymetli evrak niteliğindeki senetlerdir. Ancak bu senetler başlı başına bir kıymetli evrak türü değildir, sadece bir kıymetli evrakın tüketici tarafından düzenlenmesi durumunda aldığı isimdir. Türk hukukunda bu senetler nama yazılı olmadıkça ve eğer taksitli bir işlemse her taksit için ayrı ayrı düzenlenmediyse tüketici açısından geçersizdir. Bu geçersizlik bir def’idir. Dolayısıyla tüketici bu def’iyi ileri sürmedikçe senet geçerlidir. Ancak doktrinde mutlak def’i mi nispi defi mi olduğuyla ilgili tartışma bulunmaktadır. Yargıtay daireleri arasında da geçersizlikten ne anlaşılması gerektiğiyle ilgili uyuşmazlık bulunmaktadır. Tüketici senedi olduğu iddiasının üçüncü kişilere karşı ileri sürülüp sürülemeyeceği def’inin türüne göre de değişmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tüketici, tüketici işlemi, kıymetli evrakta def’iler, nama yazılı kıymetli evrak, tüketici senedi.

CONSUMER PAPERS

ABSTRACT

Consumer papers are valuable papers which are given by consumers give due to consumer transaction. But these papers aren't any type of valuable papers in of themselves, this is just a name of any valuable paper which is drawn by a consumer. These papers are invalid in Turkish law unless they are nominative and if there is an installment transaction, they are separate for each installment. This invalidity is a defense. So these papers are valid unless consumer asserts this defense. But there is a debate in doctrine about this is an absolute defense or a relative defense. There is also a dispute between chambers of Yargıtay about what should be understood from invalidity. Dependent on type of defense, it changes that defense can be asserted against third party.

Keywords: Consumer, consumer transaction, defense in valuable paper, nominative valuable paper, consumer paper.

GİRİŞ

Tüketici senetleri, başlı başına bir senet türü olmayıp “*Tüketicinin yapmış olduğu işlemler nedeniyle kıymetli evrak niteliğinde sadece nama yazılı ve her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde senet düzenlenebilir. Bu fıkra hükümlerine aykırı olarak düzenlenen senetler tüketici yönünden geçersizdir.*” (TKHK 4/5) hükmüne dayanılarak doktrinde konulmuş bir isimdir. Çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinde tüketici senetlerinin incelenmesinde önemli olacak genel açıklamalarda bulunulacak; üçüncü bölümde ise tüketici senetleri ele alınacaktır.

1. Tüketici ve Tüketici İşlemi

Tüketici senetleri “*tüketicinin yapmış olduğu işlemler nedeniyle*” verilebileceği için sadece tüketici tarafından düzenlenebilir. Zaten geçersizlik yaptırımı da sadece “tüketici yönünden”dir, tüketici olmayanlar tarafından düzenlenecek kıymetli evrakla ilgili bir sınırlama yoktur ve bu tür kıymetli evrak da tüketici senedi sayılmaz.

Tüketici, TKHK’de “*Ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi*” (TKHK 3/1/k) şeklinde tanımlanmıştır. Tüketici, bir malı son kişi olarak alan ve onu daha sonra paraya çevirme niyeti olmayan kişidir. Ticari amaçlarla kullanıldığında ise malın tükenmesi veya şekil değiştirmesine bakılmaksızın tüketici sıfatının yokluğundan bahsedilecektir. Hüküm yalnızca ticari ve mesleki amaçtan bahsetmiş olup zirai amaçtan bahsetmemiştir. Bu durumda da yine amacın ticari veya mesleki olup olmadığına bakılmalıdır, tek başına zirai amaç tüketici olmayı veya olmamayı gerektirmez.^[1]

TKHK 3/1/k’ye bakıldığında gerçek kişilerin yanında tüzel kişilerin de tüketici sayılabilecekleri belirtilmiştir. Örneğin derneklerin de tüketici olmaları mümkündür. Ancak tüzel kişiliği olmasına rağmen ticaret şirketlerinin tüketici olmaları mümkün değildir; çünkü ticaret şirketlerinin ticari amaç dışında bir amaçla hareket etmeleri mümkün değildir.^[2] Bunun aksine bir gerçek kişi tacirin

[1] Aslan, İ. Yılmaz, 6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku (Tüketici Hukuku), 2014, s. 4-6.

[2] “(...) *Tüzel kişi tacirin barınma, ısınma, gıda, giyinme ve aile gibi özel insani ihtiyaçları olmadığı için bunların, gerçek kişiler gibi adi borç ilişkileri alanı olmadığı kabul edilmelidir. (...)*” (Yargıtay HGK E. 2010/14-358 K. 2010/353 sayı ve 30.6.2010 tarihli karar (<http://www.tuketicihukuku.org/kira-geliri-elde-etmek-veya-tekrar-satmak-uzere-konut-alan-kii-tuketici-sfatn-tamayacandan-uyumazlk-4077-kapsamnda-deildir-dava-ticaret-mahkemesinin-goerev-olan-icerisindedir/> (Erişim tarihi: 02.02.2017)); Bu konuda aksi görüşte olan yazarlar için bkz. Aslan, Tüketici Hukuku, s. 5, dn. 6.

ise işletmesi dışındaki alanlar için de faaliyette bulunması mümkün olduğundan tüketici olması mümkündür.^[3]

Battal'a göre ise tüzel kişi tacirler tüketim amaçlı alım yaptıklarında bir ayırım yapılmalıdır: Eğer alınan mal ticari işletmenin rutin işleriyle ilgiliyse (yazarın verdiği bir örneğe göre, inşaat şirketi kendi bürosu için kapı alıyorsa) tüzel kişi tacir bu durumda tüketici sayılmayacaktır. Ancak bu tacir işletmenin rutin işi olmayan bir alanda işlem yapmışsa (yazarın verdiği bir örneğe göre, inşaat şirketi bir bilgisayar almışsa) tüketici sayılacak ve TKHK hükümlerinden yararlanabilecektir. Yazar, tacirin basiretli olması gerektiği için korunmaya ihtiyacı olmadığını, ancak alanı dışında bir işlem yaptığında normal bir tüketiciden daha farklı bir bilgiye sahip olmaması sebebiyle korunması gerektiğini belirtmektedir.^[4] Yazar ayrıca alıcının devlet olması durumunu da değerlendirmiştir. TKHK'nin amacı zayıf taraf olan tüketici korumaktır. Ancak devlet alıcı da olsa güçlü olan taraftır. Dolayısıyla ne kamu tüzel kişileri tüketici sayılabilir ne de kamu iktisadi teşebbüsleri.^[5]

“Hiçbir tacir tüketici olamaz” denilemeyeceği gibi “her tacir olmayan alıcı da tüketicidir” denilemez.^[6] Yargıtay HGK da E. 2010/14-358, K. 2010/353 sayı ve 30.6.2010 tarihli kararında^[7] “ (...) Öyle ise sonuçta; bir mal veya hizmeti, kişisel ihtiyaçları dışında, belirli bir meslek icrası, belirli bir üretimde kullanma, yeniden satış, ticari olarak kullanma vs. gibi mesleki veya ticari amaçlarla satın alanların tüketici kabul edilmeyecekleri kuşkusuzdur. (...) Ayrıca, davacı vekili bozma sonrası 11.2.2010 günlü celsede aynen; “müvekkillerimin davalı taraftan satın aldıkları bağımsız bölümlerin birini, ikisini kendi ihtiyaçları olarak alsa bile diğerlerini yatırım maksatlı kira geliri elde etmek amacıyla almıştır” şeklinde beyanda bulunmuştur. / Tüm bu olgular birlikte değerlendirildiğinde: davacı yanın anılan taşınmazları ticari amaçla edindiği; böyle bir edinmenin tüketici işlemi olmadığı gibi davacının da tüketici sıfatı taşımadığı anlaşıldığından (...)”

[3] Yeşiltepe, Salih Önder, “6502 Sayılı TKHK m. 4/5 Çerçevesinde Kıymetli Evrakın Tüketicii Yönünden Geçersizliği Meselesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 20, S. 2, 2014, s. 26 ve 26, dn. 8.; Aslan (Tüketici Hukuku), s. 4 ve 7-8; Karahan, Sami, Ticari İşletme Hukuku, Konya, 2013, s. 48

[4] Battal, Ahmet, “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Yönünden Tacirlerin Tüketici Sıfatı” (Tacir), Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, 1998, s. 329.

[5] Battal (Tacir), s. 327-328.

[6] Yeşiltepe, s. 27; Aslan (Tüketici Hukuku), s. 4.

[7] <http://www.tuketicihukuku.org/kira-geliri-elde-etmek-veya-tekrar-satmak-uezere-konut-alan-kii-tueketici-sfatn-tamayacandan-uyumazlk-4077-kapsamnda-deildir-dava-ticaret-mahkemesinin-goerev-alan-icerisindedir/> (Erişim tarihi: 02.02.2017).

diyerek bunu belirtmiştir. Örneğin araba alım satımıyla kâr elde etmeye çalışan bir devlet memuru da tüketici sayılmayacaktır.

Bir tüketiciden bahsedebilmek için ortada bir tüketici işlemi olmalıdır, sadece alıcının tüketici sıfatına sahip olabilecek şekilde hareket etmesi yeterli değildir.^[8] Tüketici işlemi ise “*Mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlem*” (TKHK 3/1/1) şeklinde tanımlanmıştır. Yani bir tüketici işleminden bahsedebilmek için alıcının tüketici, satıcının ve sağlayıcının ise ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi olması gerekmektedir. TKHK’ye göre sağlayıcı “*kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye hizmet sunan ya da hizmet sunanın adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi*” (TKHK 3/1/1), satıcı ise “*kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye mal sunan ya da mal sunanın adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi,*” (TKHK 3/1/i) ifade etmektedir. Buna göre sözleşmenin karşı tarafı esnaf veya gerçek kişi tacir olabileceği gibi tüzel kişi tacir de olabilir. Hatta bir görüşe göre satıcının esnaf veya tacir olması bile gerekmeksizin ticari amaçlarla alım-satım yapılması durumunda da tüketici işlemi var olabilecektir^[9]. Karşı görüşe göre ise satıcı tarafından ara sıra yapılan bu tür işlemler tüketici işlemi sayılmayacaktır.^[10]

Her ne kadar açıklamalar alım-satım üzerinden yapılmış olsa da tüketici işleminden bahsetmek için satış sözleşmesi olması gerekmemektedir, hatta tüketici işleminin sözleşme olması bile gerekmemektedir.^[11] Tüketici, sözleşme sırasındaki bir kavram olmanın yanı sıra sözleşmeden önce ve sonra da var olan bir sıfattır.^[12] Bu da tüketici senedi kavramının, sözleşme sırasında ödeme amaçlı verilmesi durumunda var olabileceği gibi sözleşmenin yapılmasından daha sonra, örneğin 6. taksitin ödenmesi veya satış sözleşmesinden farklı olarak teminat amaçlı senet verilmesi durumunda da söz konusu olabilmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

[8] Aslan (Tüketici Hukuku), s. 10.

[9] Yeşiltepe, s. 28-29.

[10] Aslan (Tüketici Hukuku), s. 11-12.

[11] Yeşiltepe, s. 27-28.

[12] Aslan (Tüketici Hukuku), s. 3 ve 9.

2. Genel Olarak Kıymetli Evrak

Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) "*Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez.*" (TTK 645) tanımı bulunmaktadır. Kıymetli evrakın özellikleri şunlardır^[13]: İlk olarak senet ve hak iç içe geçmiştir. Dolayısıyla senet ibraz edilmeden ne ödeme yapılabilir ne de ödeme istenebilir. Bu durum çift taraflı ibraz kaydıyla açıklanmaktadır. Bu özellik ayrıca "*Kıymetli evrakın borçlusu, ancak senedin teslimi karşılığında ödeme ile yükümlüdür.*" (TTK 646/1) hükmüyle de belirtilmiştir. Diğer özelliği ise tedavül yeteneğidir. Kıymetli evrak para yerine kullanılmak için düzenlendiğinden tedavüle çıkarılabilir olmalıdır.

Nama yazılı kıymetli evrak, "*belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan*" (TTK 654) kıymetli evraktır. Bu tür kıymetli evrak çift yönlü ibraz kaydını içerir, ancak çift yönlü teşhis kaydını içermezler. Yani ödeme için ibraz şart olmakla^[14] birlikte yeterli değildir, hamil aynı zamanda alacaklı ya da halefi olduğunu da ispatlamak zorundadır.^[15]

Emre yazılı kıymetli evrak, "*emre yazılı olan veya kanunen böyle sayılan kıymetli evrak*" tır (TTK 824). Bu kıymetli evrakta hem çift yönlü teşhis kaydı hem çift yönlü ibraz kaydı bulunmaktadır. Çünkü hamilin alacaklı veya halefi olduğunu ispat etmesi gerekmez, düzgün bir ciro zinciri yeterlidir.^[16]

Hamiline yazılı kıymetli evrak, "*senedin metninden veya şeklinden, hamili kim ise o kişinin hak sahibi sayılacağı anlaşılan*" (TTK 658/1) kıymetli evraktır. Bu kıymetli evrak da hem çift yönlü teşhis kaydını hem de çift yönlü ibraz kaydını içermektedir. Ancak artık burada hamilin hiçbir şeyi ispatlaması gerekmemektedir, kıymetli evrakı elinde bulundurması yetmektedir.^[17]

TKHK, tüketicilerin sadece nama yazılı kıymetli evrak düzenleyebileceğini söylemiştir, bunun temel nedeniyse def'ilerin üçüncü kişilere ileri sürülebilmesidir.

[13] Ülgen, Hüseyin/Helvacı, Mehmet/Kendigelen, Abuzer/Kaya, Arslan, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, 2013, s. 17; Karahan, Sami/Arı, Zekeriyya/Bozgeyik, Hayri/Saraç, Tahir/Ünal, Mücahit, Kıymetli Evrak Hukuku, Konya, 2014, s. 17-18, Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul, 2010, s. 22; Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 18.

[14] Battal, Ahmet, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, 2005, s.42 (Kıymetli).

[15] "*Borçlu, ancak senedin hamili bulunan ve senette adı yazılı olan veya onun hukuki halefi olduğunu ispat eden kişilere ödemek zorundadır.*" (TTK 655/1); Poroy/Tekinalp, s. 64-65.

[16] Poroy/Tekinalp, s. 75.

[17] Poroy/Tekinalp, s. 88-89.

Hangi def'ilerin ileri sürülüp sürülemeyeceği ise devir şekliyle de ilgilidir. Bu nedenle önce devir şekillerinden bahsedilecek, daha sonra def'iler ele alınacaktır.

2.1. Kıymetli Evrakın Devir Şekilleri

“Mülkiyet veya sınırlı bir aynı hak kurulması amacıyla kıymetli evrakın devri için her hâlde senet üzerindeki zilyetliğin devri şarttır.” (TTK 647/1) hükmüne göre hangi türden olduğuna bakılmaksızın tüm kıymetli evrakta devir için zilyetliğin devri gerekmektedir^{[18], [19]}, ancak kıymetli evrakın türüne göre ek koşullar gerekebilmektedir.

Nama yazılı senetlerde “(...) yazılı bir devir beyanına da gerek vardır. (...)” (TTK 647/2). Bu hükmündeki devir beyanı, alacağın devrine benzemektedir, ancak tamamen aynı değildir. Yine de nama yazılı kıymetli evrakı alan bir kişi, temel borç ilişkisine dayanan def'ilere de muhatap olmak zorunda kalabilir. Çünkü alacağın devrinin bir sonucu olarak önceki hamile karşı ileri sürülebilecek olan def'iler yeni hamile karşı da ileri sürülebilir olur. Bu sebeple de nama yazılı senetler kamu güvenini haiz değildir. Bu da tüketici senetleri için önemli olan tedavül yeteneğinin azalması sonucunu da doğurmaktadır.^[20]

“Bundan başka emre yazılı senetlerde ciroya, (...) da gerek vardır.” (TTK 647/2) Bu hükümdeyse kıymetli evraka özgü bir devir yolundan bahsedilmiştir. Bu devrin en önemli özelliği sadece kıymetli evraktaki hakkı devredip şahsi def'ilerin geçmesine neden olmamasıdır. Bu sebeple emre yazılı senetler kamu güvenini haizdir^[21]. Bu da tedavül yeteneğini nama yazılı kıymetli evraka göre arttırdığı gibi, aynı zamanda devir için ciro gerektiğinden rıza dışı elden çıkmayı etkisizleştirerek hamil için de güvenlik sağlamaktadır.

TTK 647, devir konusunda nama ve emre yazılı kıymetli evrak için zilyetliğin devrine ek olarak bazı işlemler de koymuştur, ancak böyle bir ek belirleme hamiline yazılı kıymetli evrakta bulunmamaktadır. Dolayısıyla sadece genel kural olan “zilyetliğin devri” hamiline yazılı kıymetli evrakın devri açısından

[18] Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 58.

[19] Sadece teslim değil, diğer zilyetliğin devri şekilleri de olabilir, Poroy/Tekinalp, s. 70.

[20] Öztan, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, 2016, s. 41; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 60; Poroy/Tekinalp, s. 72-73; Öztan, s. 41; Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 85 ve 111-112; Battal, s. 39 (Kıymetli); Uzunallı Eroğlu, Sevilay, “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Kıymetli Evrak Hukukuna Etkileri”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 6, S: 1, 2004, s. 125; Yeşiltepe, s. 35.

[21] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 91; Battal (Kıymetli), s. 37.

yeterli olacaktır.^[22] Bu durumda da şahsi def'iler devralana geçmeyecektir.^[23], zaten senet üzerinde isim yazmayacağı için bu, pratik olarak da mümkün değildir. Bu da aynı zamanda kamu güvenini haiz olmayı^[24] sağlayacaktır. Ciro gibi basit bir işlemi bile gerektirmeden para gibi devredilerek hak geçirilebildiği için hamiline yazılı kıymetli evrakın tedavül yeteneği de en yüksek seviyededir.^[25], ancak bu durum hamil için aynı zamanda hak kaybına sebep olabilecek bir risk de oluşturmaktadır.^[26]

2.2. Kıymetli Evrakta Def'iler

2.2.1. Def'i Türleri

TTK 825/1 uyarınca “*Borçlu, emre yazılı bir senetten doğan alacağı karşı ancak senedin geçersizliğine ilişkin veya senet metninden anlaşılan def'ilerle alacaklı kim ise ona karşı, şahsen haiz bulunduğu def'ileri ileri sürebilir.*” Buna göre kıymetli evrakta def'i türleri şöyledir:

2.2.1.1. Senet Metninden Anlaşılan Def'iler

Bu def'iler isminden de anlaşılacağı üzere senet üzerinden herkesçe anlaşılabilir. Senetten kasıt, sadece senet metni değil, arka yüz ve alonj da dahil senedin tamamıdır. En önemli özellikleri, kural olarak herkes tarafından herkese karşı ileri sürülebilmeleridir. Herkese karşı ileri sürülebilmeleri sebebiyle senet metninden anlaşılan def'iler, mutlak def'i niteliğindedir. Def'inin ileri sürüldüğü kişinin iyiniyetli olmasının da bir önemi yoktur. Zorunlu şekil şartına aykırılık, yasak kayıtlar konulması, senedin zamanaşımına uğraması, ciro zincirinde kopukluk, senette tahrifat en önemli örnekleridir.^[27]

[22] Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 75; Poroy/Tekinalp, s. 90; Öztan, s. 49; Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 95.

[23] “*Borçlu ile önceki hamillerden biri arasında doğrudan doğruya var olan ilişkilere dayanan def'ilerin ileri sürülmesi, ancak senedi iktisap ederken hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması hâlinde geçerlidir.*” (TTK 659/2)

[24] Poroy/Tekinalp, s. 89; Battal (Kıymetli), s. 35.

[25] Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 75.

[26] “*Senedin, borçlunun rızası olmaksızın tedavüle çıkarıldığı yolunda bir def'i ileri sürülemez.*” (TTK 659/3); “*Zilyet, iradesi dışında elinden çıkmış olsa bile, para ve hamile yazılı senetleri iyiniyetle edinmiş olan kimseye karşı taşınır davası açamaz.*” (TMK 990); Battal (Kıymetli), s. 35.

[27] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 102-103 ve 161; Poroy/Tekinalp, s. 85; Öztan, s. 46, Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 65-66.

2.2.1.2. Geçersizlik Def'ileri

Geçersizlik def'ileri mutlak def'i olabilecekleri gibi nispi def'i de olabilirler. Bu def'iler senet üzerinden anlaşılammaktadır, dolayısıyla herkes tarafından bilinemez. Dolayısıyla herkes tarafından ileri sürülemez, mutlak def'i olsalar bile sadece def'inin şahsında doğduğu kişi tarafından ileri sürülebilir.^[28] Bu sebeple "mutlak olmak" ifadesi, sadece def'inin ileri sürülebileceği kişiler açısından dır. Bunun nedeniyse imzaların bağımsızlığı ilkesidir.^[29] Ayrıca senetteki taahhütler diğer imza sahipleri açısından geçerliliğini korumaktadır.^[30] Bu def'iler iradenin yokluğu veya geçersizliğine ilişkindir.^[31]

2.2.1.2.1. İradeye İlişkin Def'iler

Bu durumda borçlunun hiç iradesi bulunmamaktadır. Bu irade senedin düzenlenmesi açısından olabileceği gibi senedin tedavüle çıkarılması açısından da olabilir. Ehliyetsizlik, sahte imza, yetkisiz temsil, irade dışı tedavüle çıkma, maddi cebir bu gruptadır.^[32] İrade dışı tedavüle çıkma hariç, bu def'iler mutlak def'i niteliğindedir ve iyiniyetli olup olmadıklarına bakılmaksızın herkese karşı ileri sürülebilir.^[33] İrade dışı tedavüle çıkma ise nispi bir def'i olup senedi devralan hamile karşı ancak kötüniyetli veya ağır kusurlu olması durumunda ileri sürülebilir.^[34] (TTK 686/2)

2.2.1.2.2. İsnat Def'ileri

Bu durumda ise borçlunun bir iradesi bulunmaktadır, ancak bu iradesinden dolayı sorumlu tutulmamaktadır. Bu grupta sayılan def'iler ise yanılma, aldatma, korkutma (manevi cebir), aşırı yararlanma ve de alkol ve uyuşturucu etkisi gibi hallerdir. İsnat def'ilerinin mutlak def'i mi nispi def'i mi olduğu tartışmalıdır. Bir görüşe göre tüm bu haller nispi def'idir, çünkü sakatlanmış

[28] Uzunallı Eroğlu, s. 130.

[29] "Bir poliçe, poliçe ile borçlanmaya ehil olmayan kişilerin imzasını, sahte imzaları, hayali kişilerin imzalarını veya imzalayan ya da adlarına imzalanmış olan kişileri herhangi bir sebeple bağlamayan imzaları içerirse, diğer imzaların geçerliliği bundan etkilenmez." (TTK 677)

[30] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 103-104; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 66-67.

[31] Poroy/Tekinalp, s. 82.

[32] Öztan, s. 46.

[33] Poroy/Tekinalp, s. 82-83.

[34] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 105-108.

olsa da bir irade vardır.^[35] Diğer bir görüşe göre aldatma ve korkutma ile irade dışı alkol ve uyuşturucu verilmesi durumlarında borçlu, senedin düzenlenmesinden sorumlu tutulamaz. Bu sebeple geçersizlik def'ileri, sayılan durumlarda mutlak def'i niteliğindedir. Ancak borçlunun kendi katkısının olması sebebiyle yanılma, aşırı yararlanma ile iradi olarak alkol ve uyuşturucu alınması durumları nispi def'i kabul edilmektedir.^[36]

2.2.1.3. Şahsi Def'iler

Bu def'iler mutlak def'ilerin aksine sadece ilgilisi tarafından ve sadece ilgisine karşı ileri sürülebilir.^[37]

2.2.1.3.1. Temel İlişkiden Kaynaklanan Def'iler

Kıymetli evrak bir ilişkiye dayanarak ödeme veya kredi amaçlı olarak verilmektedir. Bu amacın altındaki ilişkiye, yani kıymetli evrakın verilmesine neden olan ilişkiye temel ilişki denilmektedir.^[38] Temel ilişkinin geçersizliği, yanılma, aşırı yararlanma, ayıp ve zapt, ödemelik def'i, eksik borca dayanan def'iler bu gruptadır.^[39]

2.2.1.3.2. Temel İlişki Dışında Bir İlişkiden Kaynaklanan Def'iler

Bu def'ilerin sebebi ise kıymetli evrakın verilmesine sebep olan ilişkiden başka bir ilişkidir. Takas def'i buna örnektir.^[40]

[35] Öztan, s. 47, Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 67.

[36] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 106-107; Poroy/Tekinalp, s. 84.

[37] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 107; Poroy/Tekinalp, s. 86; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 67; Öztan, s. 47; Uzunallı Eroğlu, s. 131-131.

[38] Uzunallı Eroğlu, s. 158.

[39] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 110; Poroy/Tekinalp, s. 84 ve 87; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/ Kaya, s. 68.

[40] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 110; Poroy/Tekinalp, s. 87; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 68.

2.2.1.3.3. Taraflar Arasındaki Anlaşmadan Kaynaklanan Def'iler

Bu durumda ise temel ilişkiye dayanan def'i gibi kıymetli evraka bağlı bir durum vardır, ancak ondan farklı olarak temel ilişki değil, kıymetli evrakın kendisiyle ilgili bir durum vardır. Kıymetli evrakın vadesinin uzatılması, miktarın indirilmesi, hatır senedi olma bu gruptadır. Bu belirlemeler kıymetli evrakın üzerine işlenmemektedir.^[41]

2.2.2. Kıymetli Evrakın Türüne Göre İleri Sürülebilecek Def'iler

Nama yazılı kıymetli evrak, alacağın devri hükümlerinde göre devredildiği için, her devralana karşı ileri sürülebilecek def'iler birleşerek son devralana karşı ileri sürülebilir hale gelirler. Yani sayılan tüm def'i türleri bu tür kıymetli evrakta hamile karşı sürülebilir durumdadır. Def'ilerin ileri sürülmesi açısından hamilin iyiniyetinin de bir önemi bulunmamaktadır.^[42]

Emre yazılı kıymetli evrakta ise kural olarak sadece mutlak def'iler ileri sürülebilir.^[43] Nispi def'ilerin ileri sürülebilmesi ise taraflar arasında bir ilişki olmasına bağlıdır, yani sadece ciroyla kıymetli evrakı devralmak nispi def'ileri geçirmez.^[44] Ancak bu açıklama usulüne uygun yapılan temlik ciroları için geçerlidir. Tahsil cirosu (TTK 688/2), protestodan veya bunun için belirlenen süreden sonra ciro (TTK 690), devir beyanı (TTK 687/2), halefiyet (miras, devralma ve birleşme) ve bilerek borçlu zararına hareket (TTK 687/1 ve 825/2) gibi durumlarda nispi def'iler, senedi devralan kişilere karşı ileri sürülebilecektir.^[45]

Hamiline yazılı kıymetli evrakta sürülebilecek def'iler de emre yazılı kıymetli evrakla aynıdır. (TTK 659) Ancak önemli bir farklılık olarak bu tür kıymetli evrak sadece zilyetliğin devriyle devredilebildiği için ve kamu güvenini haiz oldukları için rıza dışında elden çıktıkları ileri sürülemez.^[46] (TTK 659/3)

[41] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 111; Poroy/Tekinalp, s. 87; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 68.

[42] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 111-112; Poroy/Tekinalp, s. 73; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/ Kaya, s. 60; Battal (Kıymetli), s. 38-39.

[43] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 112.

[44] Battal (Kıymetli), s. 37.

[45] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 107; Öztan, s. 48; Poroy/Tekinalp, s. 86-88; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 68-69.

[46] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 113; Poroy/Tekinalp, s. 91-92; Öztan, s. 50; Battal (Kıymetli), s. 35; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 76.

3. Tüketici Senetleri

“Tüketicinin yapmış olduğu işlemler nedeniyle kıymetli evrak niteliğinde sadece nama yazılı ve her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde senet düzenlenebilir. Bu fıkra hükümlerine aykırı olarak düzenlenen senetler tüketici yönünden geçersizdir.” (TKHK 4/5) hükmü tüketici senetleriyle ilgili tek hükümdür, dolayısıyla bu hüküm iyi analiz edilmelidir. Bu hükme bakıldığında cevaplanması gereken sorular bulunmaktadır:

3.1. Nama Yazılılık

3.1.1. Nama Yazılı Olarak Düzenlenebilen Kıymetli Evraklar

Bu sorunun cevabı aynı zamanda tüketicinin hangi tür kıymetli evrakı verebileceğinin de cevabıdır. Kural olarak tüm kıymetli evrak nama yazılı olarak düzenlenebilir.^[47] Kıymetli evrakın nama yazılı olması tüketici senedi olarak verilebilmesi için yeterli değildir, kıymetli evrakın içerdiği hakkın da aynı hak veya ortaklık hakkı değil, alacak hakkı olması ve para borcu içermesi gerekir.^[48] Alacak hakkı içeren kıymetli evrak iki gruba ayrılır:^[49] Para senetleri^[50] ve diğer alacak senetleri^[51]. Zaten bu hükmün esasen bono için düzenlediği de söylenebilir.^[52] Bu yüzden açıklamalar genellikle bono üzerinden yapılacaktır.

Kambiyo senetleri kanunen emre yazılı kıymetli evraktır. Dolayısıyla bu kıymetli evrakı devir şekli açısından başka türlü düzenlemek için ek ibareler gereklidir. Poliçeyle ve bonoyla ilgili hükümlerde senet metninde yer alması gereken unsurlar arasında “*Kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını*” (Poliçe için TTK 671/1/f, bono için TTK 776/1/e) ibaresi geçmektedir, bu da poliçe ve bononun kanunen emre yazılı bir kıymetli evrak olmasına rağmen, belirtilerek nama yazılı hale getirilebileceğini göstermektedir. Çekle ilgili ise “*Emre yazılı değildir*” kaydıyla veya buna benzer bir kayıtlı belirli bir kişiye” (TTK 785/1/b) hükmüyle nama yazılı olarak düzenlenebileceği belirtilmiştir. Sonuç olarak bono, poliçe ve çekten oluşan kambiyo senetlerinin hepsi nama yazılı olarak düzenlenebilir^[53], dolayısıyla tüketici senedi olarak verilebilir.

[47] Poroy/Tekinalp, s. 68; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 59.

[48] Uzunallı Eroğlu, s. 114, dn. 5.

[49] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 71-73.

[50] Kambiyo senetleri, emre yazılı havale, emre yazılı ödeme vaadi...

[51] İpotekli borç senedi, irat senedi...

[52] Yeşiltepe, s. 32.

[53] Battal (Kıymetli), s. 36-38; Poroy/Tekinalp, s. 69; Yeşiltepe, s. 32, dn. 28 ve 33.

Tahvil, ipotekli borç senedi, irat senedi, rehinli tahvil, konişmento, banka tasarruf cüzdanı nama yazılı olarak düzenlenen kıymetli evraka örnek gösterilebilir. Yatırım fonu katılma belgesi, banka bonusu, banka garantili bono, finansman bonusu, intifa senetleri, kuponlar, talonlar, borçlanma senetleri, alma ve değiştirme hakkını haiz senetler ise nama yazılı olarak düzenlenemez.^[54]

3.1.2. Nama Yazılı Olmanın Tüketiciciye Sağladığı Faydalar

Kambiyo senetlerinde borçlar aranacak borçtur, çünkü borçlunun, tedavül yeteneği olan bu senetlerin kimin elinde olduğunu takip etmesi mümkün değildir. Ancak uygulamada götürülecek borçmuş gibi hareket edilmesi, yani borçlunun gelip ödemesinin beklenmesi sık karşılaşılan bir durumdur.^[55] Bu durum da borçlu olan tüketiciye senedi takip etmesi gibi hukuken var olmayan bir yükümlülük yüklemektedir. Nama yazılı kıymetli evrakın ise tedavül yeteneği daha az olduğu için tüketiciye uygulamada yüklenen bu yükümlülük hafifletilmiş olmaktadır.

Tüketici senetlerinin nama yazılı olmasının ikinci faydası, def'ilerin ileri sürülmesinde kendini gösterir. Eğer kıymetli evrak tedavüle çıkmışsa ve hamiline veya emre yazılıysa sadece mutlak def'iler ileri sürülebilecektir. Ancak nama yazılı olursa bu durumda temel ilişkiyle ilgili olsun veya olmasın tüm nispi def'iler de ileri sürülebilir olacaktır. Bunun sonucu olarak da tüketici örneğin malın ayıplı olması durumunda satıcıya karşı ileri sürebileceği def'ileri, hamile karşı da ileri sürebilecektir ya da dönme hakkını kullanmışsa ödeme yapmaktan kaçınabilecek veya indirim hakkını kullanmışsa senette yazan miktardan azını ödeyerek borcundan kurtulabilecektir. Aynı şekilde temel ilişki başka bir sebeple ortadan kalkmışsa bunu da ileri sürebilecektir.^[56] Yine eğer mal teslim edilmemişse tüketici ödemezlik def'ini de hamile karşı ileri sürebilecektir.^[57]

“Tüketici, borçlandığı toplam miktarı önceden ödeyebileceği gibi vadesi gelmemiş bir ya da birden çok taksit ödemesinde de bulunabilir. Her iki durumda da satıcı veya sağlayıcı, faiz veya komisyon aldığı durumlarda ödenen miktara göre gerekli tüm faiz ve komisyon indirimini yapmakla yükümlüdür.” (TKHK 20) hükmüne

[54] Öztan, s. 40; Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 84; Poroy/Tekinalp, s. 68-69; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 59.

[55] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 265-267.

[56] Uzunallı Eroğlu, s. 114-116.

[57] Yeşiltepe, s. 40.

göre tüketicinin erken ödeme hakkı vardır^[58] ve bundan çıkarı da indirimdir. Ancak nama yazılı olmayan bir kıymetli evrak, nispi def'ilerin üçüncü kişilere ileri sürülememesi sebebiyle bu hakkı engelleyebilir.^[59] Çünkü “(1) *Polichenin hamili, vadeden önce ödemeyi kabulle yükümlü değildir.* / (2) *Vadeden önce ödeyen muhatap, bundan doğacak tehlike kendisine ait olmak üzere hareket etmiş olur.*” (TTK 710/1 ve 2), bu nedenle de tüketicinin indirim talebinin kabulü zorunlu değildir.^[60]

3.2. Her Taksit İçin Ayrı Senet Düzenlenmesi Gerekmesinin Sebepleri

4077 sayılı eski TKHK tüketici senetlerini “*Taksitle Satış*” başlığı altındaki 6/A maddesinin 3. fıkrasında düzenlemişti, 6502 sayılı güncel TKHK ise “*Temel İlkeler*” başlığı altındaki 4. maddenin 5. fıkrasında düzenlemiştir. Bu değişiklikte birlikte sınırlamalar artık tüm tüketici işlemlerine uygulanacaktır.^[61] Ancak bu değişikliğe rağmen eğer taksitle satış varsa eski hükümdeki gibi ayrı ayrı senet düzenlenmesi gerekecektir.

Eğer senet TKHK 4/5'e uygun biçimde nama yazılı olarak düzenlenmişse def'ilerin herkese karşı ileri sürülebilir olması nedeniyle taksitle ödeneceği ileri sürülebilecektir.^[62] Taksit hükmünün asıl önemi senedin nama yazılı olarak düzenlenmemesi durumunda ortaya çıkacaktır:

Senet üzerine tek bir vade yazılabilir^[63], ancak her taksitin vadesi farklıdır. Önceki taksitlerden birinin vadesi yazılmışsa üçüncü kişi hamil tarafından sonraki taksitlerin vadesi gelmeden ödeme talep edilebilmiş olacaktır. Bu durumda tüketici, hamilden önceden ödeme sebebiyle indirim de isteyemeyecektir. Eğer sonraki taksitlerden birinin vadesi yazılırsa, sözleşmenin karşı tarafına vadeden önce ve sözleşmeye uygun ödeme yapan tüketici, bunu üçüncü kişi hamile karşı

[58] Her ne kadar TBK 258' göre taksitler kambiyo senedine bağlandığında erken ödeme mümkün olmasa da tüketici hukukunda kambiyo senedine bağlansa da erken ödeme mümkündür. Ünlütepe, Mustafa, “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Taksitle Satış Sözleşmesi”, Ankara Barosu Dergisi, 2014/2, s. 339-340.

[59] Uzunallı Eroğlu, s. 115.

[60] Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 269.

[61] Yeşiltepe, s. 29 ve 31; Keleş, Adem, Tüketici Sözleşmelerinde Teminat, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015, s. 150, dn. 307.

[62] Aslan (Tüketici Hukuku), s. 360.

[63] Çift vade yazılması bonoyu ve poliçeyi geçersiz kılar, Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 195. Çek ise görüldüğünde ödenir, bu yüzden vade yazılmamış sayılır, Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 381.

ileri süremeyecektir. Hatta nama yazılı olsa bile çift yönlü ibraz kaydının bir sonucu olarak senet ibraz edilmediği için kusurlu olacaktır.^[64]

Senet tek olduğu zaman üçüncü kişinin tüm bedeli tek seferde isteyebileceği belirtilmişti. Ancak bu durum sadece senet üçüncü kişinin elindeyken gerçekleşmeyebilir. Tüketici tek bir taksiti bile^[65] ödemediğinde tüm borç için (ödedikleri de dahil) senede dayanarak takip yapılabilir.^[66] Bu durumda nispi def'i olarak taksitle ödeneceği ileri sürülebilir, fakat yine de tüketiciyi zor duruma sokacaktır.

3.3. “Geçersizlik” Kavramı

3.3.1. Genel Olarak

Eski TKHK'deki hüküm “*Aksi takdirde, kambiyo senedi geçersizdir.*” (eski TKHK 6/A/3/son cümle) şeklinde bir belirleme yapıyordu. TKHK ise “*Bu fıkra hükümlerine aykırı olarak düzenlenen senetler tüketici yönünden geçersizdir.*” (TKHK 4/5) şeklinde bir belirleme yapmaktadır. Bu iki hüküm arasında iki farklılık bulunmaktadır: Eski hüküm “*kambiyo senedi*”nden bahsederken, yeni hüküm sadece “*senet*”ten bahsetmektedir. Eski hüküm “geçersiz” derken, yeni hüküm “*tüketici yönünden geçersiz*” demektedir:

- Her ne kadar eski hüküm “*kambiyo senedi geçersiz*” dese de hükümden anlaşılması gerekenin “kıymetli evrakın geçersizliği” olduğu belirtilmekteydi.^[67]

[64] “(1) Borçlu, ancak senedin hamili bulunan ve senette adı yazılı olan veya onun hukuki halefi olduğunu ispat eden kişilere ödemek zorundadır. / (2) Bu husus ispat edilmediği hâlde ödemede bulunan borçlu, senedin gerçek sahibi olduğunu ispat eden bir üçüncü kişiye karşı borcundan kurtulmuş olmaz.” (TTK 655).

[65] Halbuki taksitli satışlarda muacceliyetin şartları “*Taksitle satış sözleşmelerinde tüketicinin taksitleri ödemede temerrüde düşmesi durumunda, satıcı veya sağlayıcı, kalan borcun tümünün ifasını talep etme hakkını saklı tutmuşsa, bu hak ancak satıcı veya sağlayıcının bütün edimlerini ifa etmiş olması, tüketicinin de kalan borcun en az onda birini oluşturan ve birbirini izleyen en az iki taksidi veya kalan borcun en az dörtte birini oluşturan bir taksidi ödemede temerrüde düşmesi hâlinde kullanılabilir. Satıcı veya sağlayıcının bu hakkı kullanabilmesi için tüketiciye en az otuz gün süre vererek muacceliyet uyarısında bulunması zorunludur.*” (TKHK 19/1) hükmü ile hakkı saklı tutmak, karşı edimi tam gerçekleştirmiş olmak, tüm borcun 1/10'lük kısmını oluşturan ardışık en az iki taksitin veya tüm borcun 1/4'ünün ödenmemesi ve en 30 günlük verilmesi olarak belirlenmiştir, Aslan (Tüketici Hukuku), s. 195. Bu arada belirtmek gerekir ki, bono ve poliçeye muacceliyet kaydı yazılmamış sayılır, Öztan, s. 85; Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s. 216.

[66] Uzunallı Eroğlu, s. 125; Kutay, Begüm Dilan, “Taksitle Satımlarda Tüketicinin Korunması”, Hukuk Gündemi Dergisi, S. 5, 2006, s. 84; Zevkliler, Aydın/Aydoğdu, Murat: Tüketicinin Korunması Hukuku, Ankara, 2004 s. 178.

[67] Uzunallı Eroğlu, s. 123, dn. 34.

Yeni hükümdeyse artık daha uygun bir ifade olarak “*senet*” denilmekte ve şüpheye yer bırakılmamaktadır.

- Eski hükümde “*senet geçersiz*” denilerek, “herkes için geçersizdir” anlamı çıkarılabilecek bir ifade kullanılmaktaydı. Ancak herkes tarafından herkese ileri sürülebilen tek def’i grubu senet metninden anlaşılan def’ilerdir, fakat tüketici senedi olmak durumu senet üzerinden genellikle anlaşılabilir. Bu nedenle en fazla geçersizlik def’i olabilir. Yeni hükümde ise “*tüketici yönünden geçersiz*” olduğu belirtilmiştir. Bu hükümle artık senedin üçüncü kişiler açısından geçerli bir senet olduğu ve tüketici senedi olduğunun üçüncü kişilerce ileri sürülemeyeceği konusunda tartışmaya yer bırakılmamıştır.^[68]

Kambiyo senetlerinin üç aşaması vardır: Birinci aşama temel ilişki, ikinci aşama kambiyo taahhüdü, üçüncü aşama kambiyo senedinin verilmesidir.^[69]

- Birinci aşama: Temel ilişki kambiyo taahhüdünde bulunulmasına ve kambiyo senedinin verilmesine neden olan ilişkidir. Bu ilişki senedin geçersizliğinden etkilenmez. Yani hükme aykırı olarak senet verilmesi temel ilişkinin geçersizliğine, dolayısıyla tüketicinin bedel ödeme borcunun ortadan kalmasına sebep olmaz.^[70]
- İkinci aşama: Kambiyo taahhüdü, tarafların kambiyo senedi verilmesi konusunda anlaşmaları ve senedi düzenlemeleridir.^[71] Hükme aykırı davranılması durumunda kambiyo taahhüdü geçersizdir. Çünkü TKHK 4/5 hükmü emredici hükümdür^[72] ve emredici hükme aykırılığın yaptırımını “Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür.” (TBK 27) hükmüyle belirlenmiştir.^[73]
- Üçüncü aşama: Kambiyo senedinin verilmesi, zilyetliğin lehtara devredilmesidir ve kambiyo ilişkisi bu aşamada doğar.^[74] Senedin geçersizliği

[68] Yeşiltepe, s. 31; Ünlütepe, s. 340; Cengil, M. Fatih, “Karar İncelemesi – Tüketici Senedinin Nama Yazılı Olma Zorunluluğu”, 4. Tüketici Hukuku Kongresi Üniversiteler Arası Tüketici Hukuku Ödev Yarışması, 2014, http://www.tuketicihukukukongresi.com/files/cukurova_universitesi.pdf, s. 10 (Erişim Tarihi: 20.01.2017).

[69] Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 88-89; Uzunallı Eroğlu, s. 158.

[70] Yeşiltepe, s. 35.

[71] Uzunallı Eroğlu, s. 159.

[72] Yeşiltepe, s. 36.

[73] Uzunallı Eroğlu, s. 136-137.

[74] Uzunallı Eroğlu, s. 159.

bu aşamayı da etkilemez, irade sakatlığı olmadıkça kambiyo senedinin verilmesi geçerlidir. Çünkü kambiyo senetleri kural olarak soyuttur.^[75] Bu durumda senedin tüketiciden yönünden geçersiz olması artık kendini gösterir ve “(...) dolaşıma giren kambiyo senedi yönüyle işlem güvenliği sağlanmış, aynı zamanda da tüketicinin mağdur olmasının önüne (...)” (TKHK 4/5 gerekçesi) geçilmiş olur. Sadece tüketici senedin ikinci aşama nedeniyle geçersizliğini def’i olarak ileri sürebilecek, kambiyo taahhüdünde bulunan diğer kişiler ileri süremeyecektir.^[76]

Ancak bunlar, eski hüküm dönemindeki tartışmaları bitirmeye yetmemiştir.^[77] Bu “geçersizlik” bir mutlak def’iye mi işaret etmektedir, yoksa nispi def’iye mi?

3.3.2. Doktrine Göre “Geçersizlik”ten Ne Anlaşılması Gerektiği ve Çözüm Önerileri

Uzunallı Eroğlu^[78] kambiyo senetlerinin soyut olduğunu ve ehliyetsizlik gibi bir durum olmadığı belirterek, mutlak def’i olmadığını savunmuştur. Yazara göre ayrıca her ne kadar tüketicinin korunmasında kamu yararı olsa da kambiyo senetlerinin kamu güvenini haiz olması sebebiyle işlem güvenliğinin korunmasının da kamu yararına olduğunu belirtmiştir. “Geçersizlik” kavramı temel ilişkinin veya kambiyo senedinin verilmesinin değil, kambiyo taahhüdünün geçersizliğine işaret etmektedir, bu durum da şahsi def’i olarak ileri sürülebilecektir. Yazara göre çözüm yolu hem özel hukuk yaptırımları hem de idare ve ceza hukuku yaptırımlarının caydırıcı olmasıdır.

Aslan^[79], tüketicinin kambiyo senedinden dolayı sorumlu olmayacağını, ancak diğer imzası bulunanlar arasında geçerli olacağını belirterek mutlak def’i olduğunu ileri sürmüştür. *Ciro yasağı koyma hakkının tanınmasının, tüketicinin böyle bir hakkı olduğunu bilemeyebileceği sebebiyle yeterli olmayacağını belirten yazar, çözüm yolu olarak “tüketici senedi” adında yeni bir kıymetli evrak türü oluşturulmasını önermiştir. Bu kıymetli evrak cayma süresi içinde ciro edilemeyecektir veya def’ilerin üçüncü kişilere ileri sürülebileceği açıkça belirtilecektir ve böylece soyut değil illi bir senet var olacaktır. Yazar ayrıca hükme aykırılık durumunda ciddi para cezaları uygulamasını da önermiştir.*

[75] Yeşiltepe, s. 36; Uzunallı Eroğlu, s. 133-138.

[76] Uzunallı Eroğlu, s. 138.

[77] Yeşiltepe, s. 36.

[78] Uzunallı Eroğlu, s. 133-135.

[79] Aslan (Tüketici Hukuku), s. 360; Aslan, İ. Yılmaz, Tüketici Hukuku Dersleri (Dersler), 2013, s. 194.

Burada belirtilmelidir ki, kanunen nama yazılı yeni bir kıymetli evrak türü oluşturulması eski TKHK'nin hazırlanması aşamasında tartışılmış, ancak sistemin ahengini bozacağı gerekçesiyle kabul edilmemiştir.^[80]

Battal^[81], tüketicilerin çoğunlukla kambiyo hukukunu bilemeyeceklerini, bu yüzden değişiklik dahi teklif etmeden bonoyu imzalayacaklarını belirterek, ticari iş sayılmasına rağmen bu durumda kanun koyucunun iradesine uymadığını ve tüketicinin korunmasının önde tutulması gerektiğini belirtmiştir. Çözüm önerisi olarak da tüketici olduğunu ispatlarsa bononun^[82] adi senede veya nama yazılı bonoya dönüşmesini^[83] ya da belli bir miktarın altındaki^[84] tüm bonoların nama yazılı sayılmasını önermiş ve emre yazılı olmaya dair ifadelerin yazılmamış sayılması gerektiğini belirtmiştir. Yazar, önerinin uygulanabilirliğini arttırmak için de icra takibi sırasında gönderilen ödeme emrinde temel ilişkiye dayanan def'ilerin kullanabileceğinin de belirtilmesi gerektiğini söylemektedir.

Ülgen, bunun senedin geçerliliğini etkilemeyeceğini söyleyerek şahsi bir def'i olduğunu belirtmiştir.^[85]

Kendigelen'e göre "geçersizlik"ten anlaşılması gereken, şahsi def'ilerin üçüncü kişilere karşı ileri sürülememesinin istisnası olduğudur ve kullanımını tüketici olduğunun ispatına bağlıdır.^[86]

Zevkliler ve Aydoğdu'ya göre mutlak def'idir. Fakat senet metninden anlaşılması belirterek geçersizlik def'i olduğu yazarlarca belirtilmiştir.^[87]

Gümüüş ise tek taraflı bağlamazlık veya kısmi hükümsüzlük olmadığını belirterek mutlak def'ilerden olan geçersizlik def'i olduğunu belirtmiştir.^[88]

[80] Battal, Ahmet, "Kıymetli Evrakla Borç Altına Giren Tüketicinin Korunması" (Tüketici), BATİDER, C. XIX, S. 3, 1998, s. 100-112.

[81] Battal (Tüketici), s. 100-112.

[82] Yazar, çek kullanan bir tüketicinin, sürekli çek kullanması sebebiyle korumaya ihtiyacı olmadığını düşünmektedir.

[83] Bu durumda dava ve ispat külfetleri çözümün sakıncası olarak gösterilmiştir.

[84] Taksitlendirme durumunda kapsama girmesini kolaylaşacağı da belirtilmektedir, ancak aksi durumun sakıncalı olabileceği de belirtilmiştir.

[85] Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 130.

[86] Kendigelen, Abuzer, Çek Hukuku, İstanbul, 2007, s. 126.

[87] Zevkliler/Aydoğdu, s. 179-180

[88] Gümüüş, Mustafa Alper, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, İstanbul, 2014, C. I, s. 42-43 (Aktaran Yeşiltepe, s. 38)

Ozanoğlu, soyutluktan dolayı def'ilerin üçüncü kişilere ileri sürmesinin zor olduğunu belirterek çözüm yolu olarak, temel ilişkiden kaynaklanan def'ilerin üçüncü kişilere ileri sürülebilmesi için düzenleme yapılmasını göstermiştir.^[89]

İnceoğlu, Avusturya ve Almanya'dakine benzer düzenlemeler yapılmasını önermiştir. Almanya'da hukuka aykırı olarak tüketiciden kıymetli evrak alan lehtarın, tüketicinin bu sebeple uğradığı zararı tazmin etmesi gerekmektedir.^[90] Avusturya'da ve İngiltere'de tüketicinin kambiyo senedi vermesi yasaktır, ancak verilmesi durumunda senet geçerli kabul edilmekte ve bunu kabul eden sözleşmenin karşı tarafına ceza hukuku yaptırımı uygulanmaktadır.^[91]

Yeşiltepe, senedin geçerli olduğunu, kanunun zaten sadece tüketici yönünden geçersiz olduğunu belirttiğini söylemiştir. Yazara göre "geçersizlik"ten nispi def'iyi anlamak tüketiciyi yeterince korumaz, mutlak def'ilerden olan geçersizlik def'ini anlamak ise tüketiciyi gereğinden fazla korur. Eğer karşı edim yerine tam olarak getirildiyse tüketici de senedi ödemelidir. Tüketici senedin geçersizliğini ancak tüketici olduğunu ispatlayarak ve temel borç ilişkisinden kaynaklanan bir def'i varsa ileri sürebilecektir. Yani şahsi def'ilerden sadece temel ilişkiden kaynaklananlar üçüncü kişiye karşı ileri sürülebilecektir.

3.3.3. Yargıtay'a Göre "Geçersizlik"ten Ne Anlaşılması Gerektiği^[92],^[93]

3.3.3.1. Mutlak Def'i Olduğu Görüşü

Yargıtay 13. HD, E. 2011/13234, K. 2011/20824 sayı ve 27.12.2011 tarihli kararında "(...) Davacı, (...) gayrimenkul satış sözleşmesine istinaden verilen 100.000,00 TL tutarındaki 47 senetten ilki olduğunu, bu senetlerin tümünün tahsil amacı ile K... Ltd. Şti. tarafından **bankaya tevdi edildiğini**, ancak K... Ltd. Şti. edimlerini yerine getirmediğinden (...) sözleşmenin feshi ve 47 adet senedin iptaline karar verilmesi için açılan davada kararın kesinleştiğini, bu sebeple icra takibine konu senetten dolayı davalıya borçlu olmadığını tespitini istemiştir. (...). Davalı ise iyiniyetli hamil olduğunu savunmuştur. Dosya kapsamından dava

[89] Ozanoğlu, Hasan, Tüketicinin Korunması Açısından Taksitle Satım Sözleşmesi, Ankara, 1999, s. 229 ve 230.

[90] İnceoğlu, Murat, Taksitle Satımlarda Tüketicinin Korunması, İstanbul, 1998, s. 33.

[91] Uzunallı Eroğlu, s. 135, dn. 75.

[92] Tüm kararlar "<https://emsal.yargitay.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/yeniTasarim/index.jsp>" adresi üzerinden alınmış olup, gerekli bilgilerle arama yapılarak kararlara ulaşılabilir. Kararlara doğrudan link bulunmamaktadır.

[93] Yargıtay tarafından bazı kararlar seri halinde verilmiş olup tamamen aynı metni içerdiğinden sadece birinin esas ve karar sayısı ile tarihi belirtilmiştir.

*dışı yüklenici ile yapılan satışın taksitli satış olduğu saptanmaktadır. Taksitli satış sebebiyle düzenlenen senetlerin nama düzenlenmesi gerektiği 4077 sayılı Yasa'nın 6/A maddesi gereğidir. Bu senedi ciro yoluyla ele geçiren davalı bankaya karşı da yükleniciye karşı ileri sürülebilecek itiraz ve def'ilere dayanılabilir.” demıştır. Her ne kadar tahsil amacından bahsedilse de bu tartışılmamış, daha sonra ise iyiniyet dahi tartışılmadan nama yazılığın ileri sürülebileceği belirtilmiştir. Her taksit için ayrı senet düzenlenmesi şartına ise uyulmuştur. Yargıtay'ın bu kararına göre “geçersizlik”ten anlaşılması gereken **mutlak def’idir.***

Yargıtay 13. HD, E. 2013/18419, K. 2014/8183 sayı ve 20.03.2014 tarihli kararında “(...) Davacı, davalı F... şirketinden daire satın aldığını, süresinde teslim edilmediği gibi, tapusunun da verilmemesini ve satım bedeline karşılık verilen senetlerden 50.000 TL:ni davalı şirkete ödediğini, 49.000 TL. bedelli emre yazılı senedi de diğer davalı O... şirketine **ciro ettiğini** ve bu bedeli de davalı O... şirketine ödemek zorunda kaldığını ileri sürerek, sözleşmenin feshi ile ödenen 49.000 TL:nin davalılardan müteselsilen tahsiline, 50.000 TL:nin de davalı F... 1 şirketinden reoskont faizi ile tahsiline karar verilmesini istemiştir. (...) Eldeki davada düzenlenen bono nama yazılı olmaması nedeni ile geçersizdir. Şu halde davacı tarafından ödenen 49.000 TL:nin sadece davalı F... Şirketinden değil, ödemenin yapıldığı davalı O... şirketinden de tahsiline karar verilmesi gerekir.” demıştır. Bu karara göre “geçersizlik”ten anlaşılması gereken **mutlak def’idir.** Karara göre eğer sözleşmeden dönülürse ve senet bedeli ödendiye hem lehtar hem de hamil senet bedelinin geri ödenmesinden müteselsil olarak sorumludur.

Yargıtay 13. HD, E. 2014/229, K. 2014/13972 sayı ve 29.04.2014 tarihli kararında “(...) Davacı, 06.04.2009 tarihinde davalı.. Yapı A. Şirketi ile harcen taşınmaz satış vaadi sözleşmesi imzaladığını, taşınmaz bedeli için çok sayıda senet düzenlendiğini, yaşanan olaylar neticesinde davalının borcunu ifa etmesinin imkansız hale geldiğini, taşınmaz satışına ilişkin sözleşmenin ihtarname ile haklı olarak fesh edildiğini, düzenlenen senetlerin TKHK’na aykırı olması nedeniyle geçersiz olduğunu, senetlerin ciro edilmesinin mümkün olmamasına rağmen davalı tarafından faktöring şirketlerine **ciro ettiğini**, sözleşme nedeniyle ödediği bedelin iade edilmesi gerektiğini ileri sürerek taşınmaz bedeli olarak ödenen 71.900.00 TL’nin davalılardan tahsiline, senetlerin iptaline ve borçlu olmadığının tespitine karar verilmesini istemiştir. (...) Diğer davalılar, dava konusu bonoların kıymetli evrak olduğunu, geçerli ciro ile devir aldıklarını, itiraz ve def’ilerin kendilerine karşı ileri sürülemeyeceğini ve taşınmaz satışına ilişkin sözleşmeye taraf olmadıkları için kendilerine husumet yöneltilemeyeceğini savunarak davanın reddini dilemişlerdir. (...) Dava konusu olayda her bir taksit için ayrı ayrı kambiyo senedi senet düzenlenmiş ise de bu senetlerde alacaklı olarak ... Yapı İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş’ye veya emrühavalesine” ibaresi yazılı olup senetlerin nama yazılı olarak düzenlenmediği

ve ciro edilerek diğer davalılara devir edildiği anlaşılmaktadır. 4077 Sayılı Yasanın 6/A maddesi gereğince takip konusu bonolar geçersiz olup bu senetlerin ciro yolu ile devir edilmesi mümkün değildir. Geçersiz olan bu senetler davalı ..apı A. Şirketi tarafından diğer davalılara ciro edilerek verilmiş olup diğer davalılar sözleşmeye taraf olmasalar da davacının dava açması mümkündür.” demiştir. Bu karara göre “geçersizlik”ten anlaşılması gerek **mutlak def’idir**, hatta ciro edilemeyeceği belirtilerek senedin bono olmadığı belirtilmiştir. Bunun sonucu olarak senet lehtar ve cirantalar açısından da en azından bono hükmünde değildir.

Yargıtay 13. HD, E. 2014/879, K. 2014/17617 sayı ve 04.06.2014 tarihli kararında “(...) Davacı, davalı yüklenici .... İnşaat Ltd şinden 26.03.2012 tarihinde C 1 Blok 4.kat 48 nolu bağımsız bölümü 100.000 TL ye satın aldığını, 150 TL peşin ödeme yaptığını ,bakiye satış bedeli için 30.03.2012-29.04.2016 tarihlerini kapsayan 50 adet sıra senedi tanzim ederek davalı yükleniciye teslim ettiğini, muaccel hale gelen senetleri vadesinde ödemediğini toplam 32.000 TL ödeme yaptığını, dairenin süresinde teslim edilmediği gibi, tapusunun da verilmemesi ,davalı yüklenici ile 16.11.2012 tarihinde gayrimenkul bedel iadesi sözleşmesi yapılmasına rağmen edimlerini yerine getirmediğini, senetlerin emre yazılı düzenlendiğinden geçersiz olduğu gibi davalı yüklenicinin 3 nolu 30.05.2012 tarihli 1000 TL bedelli, 4 nolu 30.06.2012 tarihli 1000 TL bedelli ,5 nolu 30.07.2012 tarihli 1000 tutarlı senetleri diğer davalı ... Faktoring A.ş ye ciro ettiğini, yine 6nolu 30.08.2012 tarihli 1000 TL bedelli,7 nolu 30.09.2012 tarihli 1000 TL bedelli, 8 nolu 30.10.2012 tarihli 1000 TL bedelli senetleri diğer davalı ... Faktoring Aş **ciro ettiğinden** ödemek zorunda kaldığını ileri sürerek, sözleşmenin haklı nedenlerle feshi ile ödenen 32.000 TL nin davalı yükleniciden ticari reeskont avans faizi ile müteselsilen tahsiline, ödemesi yapılan 3,4,5,6,7,8 nolu senet bedellerinin diğer davalı şirketlerden istirdatına, kalan senetlerin iptaline karar verilmesini istemiştir. (...)Eldeki davada düzenlenen bono nama yazılı olmaması nedeni ile geçersizdir. Davalı ... Faktoring A.ş ile .. Faktoring Aş kendilerine ciro edilen senetlerde yetkili hamil olduklarından iyiniyetli olup olmadıklarının, kötüniyetli kasıtlı davranıp davranmadıklarının bir önemi yoktur.” demiştir. Bu karara göre “geçersizlik”ten anlaşılması gereken **mutlak def’idir**, hatta iyiniyetin de bir önemi yoktur.

Yargıtay 12. HD, E. 2016/8741, K. 2016/10031 sayı ve 05.04.2016 tarihli kararında “(...) Alacaklı tarafından başlatılan 8 adet bonoya dayalı genel haciz yolu ile ilamsız icra takibinde, borçlunun borca itirazı üzerine alacaklı tarafından icra mahkemesine yapılan başvuru ile itirazın kaldırılması talep edilmiş (...) borçlu icra dairesine yaptığı itirazında, takip konusu senetler karşılığında alacaklıdan aldığı ürünlerin bir kısmının teslim edilmediğini, bir kısmının da ayıplı olduğunu, dört taksidini ödemediğini ancak eksiklikler giderilmediği için kalan taksitleri ödemediğini belirtmiş (...) Her ne kadar borçlu, itiraz dilekçesinde, takip

*konusu senetlerin taksitli satışa ilişkin olup nama yazılı düzenlenmesi gerekirken emre yazılı düzenlenmesi nedeniyle geçersiz olduğunu ileri sürmemiş ise de; söz konusu kanun hükmüne aykırı hususlar, **kamu düzeninden olup mahkemece resen nazara alınmalıdır.***” demiştir. Bu karar nama yazılı düzenlenmeyi kamu düzeninden sayması nedeniyle önemlidir. Her ne kadar olayda senetler **lehtarın elinde** olsa da geçersizlikten anlaşılması gerekenin **mutlak def’i** olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır ki, bu da 3.3.3.2. başlığında görüleceği üzere Yargıtay 12. HD’nin görüşünün aksinedir.

Yukarıdaki kararlara dikkat edildiğinde son karar hariç diğer kararların Yargıtay 13. HD tarafından verildiği görülmektedir ve Daire tüketici mahkemelerinden verilen kararları temyizen incelemektedir.^[94] Burada Daire’nin tüketicinin korunması esnasından hareket ettiği görülmektedir.

3.3.3.2. Nispi Def’i Olduğu Görüşü

Yargıtay 12. HD, E. 2012/18542, K. 2012/25465 sayı ve 05.09.2012 tarihli kararında^[95], “(...) Alacaklı tarafından borçlular hakkında kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile icra takibine başlanmıştır. Takip dayanağı bononun incelenmesinde keşidecinin B.T, lehtarın ise muteriz borçlu ..... A.Ş. olduğu, senedin takip alacaklısı ..... A.Ş.’ye **ciro yoluyla devredildiği** görülmektedir. Borçlunun icra mahkemesine başvurusu dayanak senedin taksitli satış sözleşmesi nedeniyle tüketici senedi olarak verildiğine ilişkindir. (...) Somut olayda takip alacaklısının kötüniyetli olduğu iddia ve ispat edilmediği gibi senet metninde de tüketici sözleşmesi nedeniyle verildiğine ilişkin bir ibare bulunmadığı anlaşılmaktadır. (...) Bu durumda; mahkemece TTK.nun 599. maddesi hükmü gereği lehtar borçlunun, “senedin tüketici senedi olarak verilmesi nedeni ile 4077 sayılı Tüketici’nin Korunması Hakkında Kanun’un 6/A maddesi gereğince nama yazılı düzenlenmesi gerektiği iddiasını” takip alacaklısına karşı ileri süremeyeceği (...)” demiştir. Bu karara göre nama yazılılık iyiniyetli üçüncü kişiye karşı ileri sürülemez ve “geçersizlik”ten anlaşılması gereken **nispi def’idir**. Yargıtay’ın incelediği bir diğer husus da “*tüketici senedi ibaresi*”dir. Doktrinde senedin üzerine böyle bir

[94] Yargıtay dairelerinin iş bölümü için bkz. <https://www.yargitay.gov.tr/kategori/62> (Erişim tarihi: 30.07.2018)

[95] Seri halinde verilen kararlardan olmamakla birlikte Yargıtay 12. HD’nin E. 2012/21892, K. 2012/37750 sayı ve 13.12.2012 tarihli; E. 2012/22362, K. 2012/40091 sayı ve 26.12.2012 tarihli; E. 2012/26862, K. 2013/2578 sayı ve 29.01.2013 tarihli; E. 2013/7256, K. 2013/17106 sayı ve 06.05.2013 tarihli kararları da aynı şekildedir.

ibare koymanın soyutluğu ortadan kaldırması sebebiyle senedi geçersiz kılacağı belirtilmektedir.^[96]

Yargıtay 12. HD, E. 2014/3314, K. 2014/6302 sayı ve 05.03.2014 tarihli kararında “(...) Alacaklı tarafından borçlu hakkında kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile icra takibine başlanmıştır. Takip dayanağı bononun incelenmesinde keşidecinin muteriz borçlu H.. Ü., lehtarın dava dışı A.. Ö.. olduğu, senedin takip alacaklısı S... Ltd. Şti.’ne **ciro yoluyla devredildiği** görülmektedir. (...) Somut olayda takip alacaklısının kötüniyetli olduğu iddia ve ispat edilmediği gibi senet metninde yazılı olan “20.12.2012 tarihinde 6000 (altıbin) TL kredi kartından 12 taksitle ödenecektir” ibareleri, dosyada tüketici sözleşmesine rastlanmadığı da nazara alındığında, senedin tüketici sözleşmesi nedeniyle verildiğini göstermez. (...) mahkemece TTK.nun 599. maddesi hükmü gereği lehtar borçlunun, “senedin tüketici senedi olarak verilmesi nedeni ile 4077 Sayılı Tüketici’nin Korunması Hakkında Kanun’un 6/A maddesi gereğince nama yazılı düzenlenmesi gerektiği iddiasını” takip alacaklısına karşı ileri süremeyeceği hususu nazara alınarak istemin reddi gerekirken (...)” demiştir. Bu karara göre de def’iler iyiniyetli üçüncü kişiye karşı ileri sürülemez ve “geçersizlik”ten anlaşılması gereken **nispi def’idir**. Ancak bu kararda taksit kaydının varlığı önemlidir. Bonoya taksit kaydı konulması mümkün değildir, böyle bir kayıt varlığı bonoyu geçersiz kılar^[97], bu sebeple kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibi yapılması da mümkün değildir. Dolayısıyla taksitli satışlarda tüketiciden bono alınmak isteniyorsa tek bono üzerine taksitle ödeneceğinin yazılması tüketicinin lehine olmakla birlikte satıcının kendini koruması için ayrı senet almış olması gerekir.

Yargıtay HGK, E. 2013/2113, K. 2014/210 sayı ve 05.03.2014 tarihli kararında “Davacı (borçlu) keşideci vekili; takibe konu senedin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun (TKHK) kapsamında düzenlenerek K...AŞ.’ne verildiğini, TKHK’nun 6/A maddesi gereğince bu tür senetlerin nama yazılı olarak düzenlenmesi gerektiğini, oysa takibe konu senedin emre yazılı olarak düzenlendiğinden geçersiz olduğunu, bu durumun herkese karşı ileri sürülebileceğini ve re’sen dikkate alınması gerektiğini belirterek takibin iptaline karar verilmesini talep etmiştir. Davalı (alacaklı) hamil vekili; davacı borçlunun temel borç ilişkisinden doğan def’ilerini senedi düzgün **ciro zinciri ile ve iyiniyetle devralan müvekkili hamile** karşı ileri süremeyeceklerini, ayrıca davacının senedi bilerek ve isteyerek emre yazılı olarak düzenleyerek tedavül yeteneği kazandırmalarının sonuçlarına katlanmaları gerektiğini, diğer davacı K... A.Ş.’nin tüketici sayılamayacağını belirterek davanın reddini talep etmiştir. (...) Somut olayda, takip konusu senedin kambiyo senedi

[96] Uzunallı Eroğlu, s. 157-158.

[97] Öztan, s. 85.

özelliklerini taşıdığı ve alacaklının kambiyo hukuku gereğince takip hakkına sahip bulunduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan 6762 sayılı TTK'nun 690. Maddesinin yollamasıyla bonolarda da uygulama yeri olan 6762 sayılı TTK'nun 599. Maddesi uyarınca poliçeden dolayı kendisine müracaat olunan kimse keşideci veya önceki hamillerden biriyle kendi arasında doğrudan doğruya mevcut olan münaşebetlere dayanan def'ileri müracaatta bulunan hamile karşı ileri süremez; ancak, hamil poliçeyi iktisap ederken bile borçlunun zararına hareket etmiş olması halinde bu def'iler ileri sürebilecektir. (...) KARŞI OY YAZISI (...) Emre yazılı olarak düzenlenen bu senetler nedeniyle, senet lehdarının, ciro yoluyla senedi devrettiği hamile karşı sorumlu olduğunda duraksamaya yer yoktur. Lehdarın sorumluluğu kambiyo (kıymetli evrak) hukukundan kaynaklanmaktadır. Çünkü, keşideci yönünden herhangi bir nedenle hükümsüz olan sened, diğer senet borçluları yönünden, TTK'nun 589. Maddesinde öngörülen imzaların istiklali (bağımsızlığı) ilkesi gereğince geçerliliğini korur. Lehdar, ayrıca senet hamiliyle aralarındaki temel hukuki ilişkiye göre de sorumludur. (...) Her senedin ön yüzünde taksitli satışa göre verilmiş sıra numarası, konutun blok ve bağımsız bölüm numarası okunaklı bir biçimde ayrıca ve açıkça yazılmıştır. Senet nedeniyle hak sahibi olmak isteyen herhangi bir kişi, senet metnini incelediğinde, bunun tüketici işleminden kaynaklandığını kolayca anlayabilir. (...) Görüldüğü gibi, burada kanundan doğan bir hükümsüzlük hali söz konusudur. Çünkü senetler kanunun emredici hükmüne aykırı olarak, nama yazılı değil de, emre yazılı olarak düzenlenmişlerdir. Burada herkese karşı ileri sürülebilen mutlak hükümsüzlük hali söz konusudur. Senette sahtekarlık ve tahrifat da bunun gibidir.” demiştir. Bu karara göre “geçersizlik”ten anlaşılması gereken **nispi def’idir**. Verilen örneklerdeki def’iler **iradeye ilişkin def’ilerden** olduğuna göre geçersizlik de bu def’ilerdendir. Ancak karşı oya göre ise mutlak def’idir; üstelik bu durum, lehtar bu senetten sorumlu olmaya devam edeceğinden hamil için sorun oluşturmamaktadır.

Yargıtay 3. HD, E. 2013/20643, K. 2014/5803 sayı ve 10.04.2014 tarihli kararında “(...) Davacı müvekkilinin taraflar arasında haricen düzenlenen satış vaadi sözleşmesi ile davalının .. İlçesinde yapmış olduğu inşaatlardan bir bağımsız bölüm satın aldığı, 39.000,00 TL'nin nakit olarak ödendiğini, kalan kısım için 30.05.2012 vade tarihli bir adet 79.000,00 TL'lik bono düzenleyerek .. Yapı A.Ş. ye teslim ettiğini, ancak davalının vaat edilen teslim süresinde taşınmazı müvekkiline teslim etmediği için verilen bono iptal edilerek, 30.09.2012 tarihinde taşınmazın teslimi vaat edilip yeni bir senet düzenlendiğini, ancak bu tarihte de taşınmazın teslim edilmediğini, ayrıca düzenlenen senet nama yazılı olarak düzenlenmediği, emre yazılı olarak düzenlendiğini, bu senedin kambiyo senedi olmadığı için iptaline ve senet nedeniyle borçlu olmadığının tespitine karar verilmesini gerektiğini, 30.09.2012 tarihli **senedin .. Beton A.Ş. 'nin eline geçtiğini** ve vadesinde protesto

gönderildiğini belirterek; müvekkilinin ödemiş olduğu bedellerin yasal faiziyle birlikte davalıdan alınıp müvekkiline ödenmesine ve verilen senedin iptaline, munzam zararın da davalıdan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir. (...) Kambiyo senetleri ile ilgili bedelsizlik def'i senet lehdarına karşı ileri sürebilecek bir def'idir. Senedi ciro yoluyla devralan davalı .. Beton. A.Ş'ye karşı ileri sürülebilmesi için devralan hamilin senedi devralırken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olması gerekir." demiştir. Bu karara göre geçersizlikten anlaşılması gereken **nispi def'idir**.

Yargıtay 12. HD, E. 2016/971, K. 2016/10427 sayılı ve 07.04.2016 tarihli kararında "(...) Alacaklı tarafından borçlu hakkında kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile icra takibine başlandığı, takip dayanağı bonolarda keşidecinin muteriz borçlu ..., lehtarın ise dava dışı diğer borçlu... Taah. San. Ve Tic. A.Ş olduğu, senedin takip alacaklısı Çolakoğlu Yapı ... A.Ş'ye **ciro yoluyla devredildiği** görülmektedir. Borçlu icra mahkemesine başvurusunda, dayanak senetler tüketici senedi olup nama yazılı düzenlenmesi gerekirken emre yazılı düzenlendikleri bu nedenle geçersiz oldukları ayrıca İstanbul 7. Tüketici Mahkemesi'nin 2013/716 E.-2014/746 K. sayılı kararı ile senetlerin iptaline karar verildiğinden bahisle takibin İİK'nun 170/a gereğince iptalini talep ettiği anlaşılmıştır. (...) Somut olayda, takip konusu senetlerin kambiyo senedi özellikleri taşıdığı ve alacaklının kambiyo hukuku gereğince takip hakkına sahip bulunduğu anlaşılmaktadır. Takip alacaklısının kötüniyetli olduğu iddia ve ispat edilmediği gibi senet metninde de tüketici sözleşmesi nedeniyle verildiğine ilişkin bir ibare bulunmamaktadır. (...) Öte yandan senetlerin iptaline ilişkin davanın keşideci ... tarafından diğer takip borçlusunu Kentyap Yapı ... A.Ş'ye karşı açıldığı ve İstanbul 7. Tüketici Mahkemesi'nce 24.04.2014 tarihinde ..senetler yönünden borçlu olmadığına tespitine, senetlerin iptaline karar verildiği görülmektedir. Bu karar, davada taraf olmayan iyi niyetli üçüncü kişileri bağlamaz. Bu husus, ticari senetlerin güvenli tedavül etmesinin de tabii sonucudur" demiştir. Bu karara göre "geçersizlik"ten anlaşılması gereken **nispi def'idir**. Hatta senetlerin mahkeme kararıyla geçersizliğine karar verilse bile bu durum lehtar haricindeki iyiniyetli üçüncü kişilere sürülemez.

Yukarıdaki kararlara dikkat edildiğinde çoğunun Yargıtay 12. HD tarafından verildiği görülmektedir ve Daire, icra mahkemeleri tarafından verilen kararları temyizen incelemektedir. Burada ise Daire'nin alacaklının korunması esastan hareket ettiği görülmektedir. Yargıtay 3. HD ise sebepsiz zenginleşmeye ilişkin bir karar olarak temyizen incelemiştir.

3.3.3.3. Diğer Kararlar

Yargıtay 13. HD, E. 2013/2534, K. 2013/17312 sayı ve 24.06.2013 tarihli kararında “(...) Davacı davalıdan taksitli iki sözleşme ile ev eşyaları satın aldığını, (...) her sözleşme için bir senet düzenlendiğini (...) belirterek, bu senetler için yapılan icra takibinin iptaline karar verilmesini istemiştir. (...) Bu durumda, dava konusu senetlerin bu madde hükmüne uygun düzenlenmediğinin kabulü ile sonucuna uygun karar verilmesi (...)” demiştir. Ancak bu hükümde senetlerin **devredildiğinden bahsedilmemekte**, üstelik eşyaların davalıdan alındığı belirtilmektedir. Bu karar, def’inin üçüncü kişilere sürülmesiyle ilgili bilgi vermemekle birlikte, lehtarın bu senetlere dayanarak **icra takibi yapamayacağını** göstermektedir.

Yargıtay 19. HD, E. 2015/14679, K. 2016/3021 sayı ve 24.02.2016 tarihli kararında “(...) Davacı vekili, müvekkili hakkında başlatılan icra takibinin dayanağı olan 2 adet bononun emre yazılı olarak düzenlendiğini, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un 6/A maddesi gereğince tüketicilerin sadece nama yazılı kıymetli evrak düzenleyebileceğini ileri sürerek senetlerin iptaline karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, dava konusu senetlerin nama yazılı olduğunu belirterek davanın reddini istemiştir. (...) Mahkemece, (...) emre yazılı senetlerden olduğu gerekçesiyle davanın kabulüne, kambiyo senetlerinin iptaline karar verilmiş (...) ONANMASINA (...)” demiştir. Burada **senetler lehtarın elindedir**, dolayısıyla def’ilerin üçüncü kişiye sürülüp sürülemediği ile ilgili fikir vermemektedir. Ancak lehtar tarafından hükme aykırı senetlere dayanarak **icra takibi yapılamayacağı** belirtilmiştir.

Tüm bu kararlar incelendiğinde senetlerin lehtar elinde olması durumunda Yargıtay tartışmasız şekilde senetlere dayanarak icra takibi yapılamayacağını belirtmektedir. Ancak senetler cirolandıysa Yargıtay 12. ve 13. HD’nin arasında bir anlaşmazlık bulunmaktadır ve Yargıtay HGK kararı da bu anlaşmazlığı çözememiştir. İcra mahkemesi kararlarına karşı temyize gidilmesi durumunda davaya bakan Yargıtay 12. HD nispi def’i olduğunu düşünmekteyken, tüketici mahkemesi kararlarına karşı temyize gidilmesi durumunda davaya bakan Yargıtay 13. HD mutlak def’i olduğunu düşünmektedir. Yapılan kanun değişikliği de bu tartışmayı giderememiş, sadece senet üzerinde imzası olan diğer kişilerin sorumluluğunun devam edeceğini belirlemeye yetmiştir.

SONUÇ

Tüketici senetleri, tüketicilerin tüketici işlemi sonucunda verdikleri nama yazılı kıymetli evrak niteliğinde senetlerdir. Bu senetler taksitli işlem sonucunda verildiyse her taksit için ayrı ayrı düzenlenmelidir. Bu koşullara uymayan kıymetli evrak tüketici yönünden geçersizdir. Yani diğer imza sahipleri bunu def'i olarak ileri süremezler. Ancak tüketicilerin bu def'iyi kime karşı ileri sürebilecekleri doktrinde tartışmalıdır. Senet, sözleşmenin karşı tarafının elindeyse tüm def'iler ileri sürülebilir olduğu için tüketici senedi def'i de ileri sürülebilecektir. Ancak bu senet devredilmişse üçüncü kişiye karşı ileri sürülebilmesi için bu def'inin mutlak def'i olması gerekmektedir, aksi takdirde tüketici senet bedelini ödemek zorundadır. Yargıtay'da da bu konuda bir görüş birliği yoktur. 12. HD nispi def'i olarak görmekte ve üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesini kabul etmemektedir. 13. HD mutlak def'i olarak görmekte ve üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilmesine imkan tanımaktadır.

Tüketicinin düzenleyeceği kıymetli evraka böyle bir sınırlama getirilmesinin sebebi nama yazılı evrakın tüm def'ilerle birlikte devrediliyor olmasıdır. Böylece tüketici, aldığı mal ayıplı çıkarsa veya mal hiç teslim edilmezse bu def'ileri senedi devralan üçüncü kişilere de ileri sürebilecek ve zayıf taraf olan tüketici korunmuş olacaktır.

KISALTMALAR

BATİDER: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi

bkz.: bakınız

C.: cilt

dn.: dipnot

E.: esas

HD: Hukuk Dairesi

HGK: Hukuk Genel Kurulu

K.: karar

m.: madde

S.: sayı

TBK: Türk Borçlar Kanunu

TKHK: Tüketicin Korunması Hakkında Kanun

TMK: Türk Medeni Kanunu

TTK: Türk Ticaret Kanunu

KAYNAKÇA

Aslan, İ. Yılmaz: 6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku, 2014 (Tüketici Hukuku)

Aslan, İ. Yılmaz: Tüketici Hukuku Dersleri, 2013 (Dersler)

Battal, Ahmet: “Kıymetli Evrakla Borç Altına Giren Tüketicinin Korunması”, BATİDER, C. XIX, S. 3, 1998 (Tüketici)

Battal, Ahmet: “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Yönünden Tacirlerin Tüketici Sıfatı”, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, 1998 (Tacir)

Battal, Ahmet: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, 2005 (Kıymetli)

Cengil, M. Fatih: “Karar İncelemesi – Tüketici Senedinin Nama Yazılı Olma Zorunluluğu”, 4. Tüketici Hukuku Kongresi Üniversiteler Arası Tüketici Hukuku Ödev Yarışması, 2014, http://www.tuketicihukukukongresi.com/files/cukurova_universitesi.pdf (Erişim Tarihi: 20.01.2017)

İnceoğlu, Murat: Taksitle Satımlarda Tüketicinin Korunması, İstanbul, 1998

Karahan, Sami/Arı, Zekeriyya/Bozgeyik, Hayri/Saraç, Tahir/Ünal, Mücahit: Kıymetli Evrak Hukuku, Konya, 2014

Karahan, Sami: Ticari İşletme Hukuku, Konya, 2013

Keleş, Adem: Tüketici Sözleşmelerinde Teminat, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015

Kendigelen, Abuzer: Çek Hukuku, İstanbul, 2007

Kutay, Begüm Dilan: “Taksitle Satımlarda Tüketicinin Korunması”, Hukuk Gündemi Dergisi, S. 5, 2006

Ozanoğlu, Hasan: Tüketicinin Korunması Açısından Taksitle Satım Sözleşmesi, Ankara, 1999

Öztan, Fırat: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, 2016

Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul, 2010

Uzunallı Eroğlu, Sevilay: “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Kıymetli Evrak Hukukuna Etkileri”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 6, S: 1, 2004

Ülgen, Hüseyin/Helvacı, Mehmet/Kendigelen, Abuzer/Kaya, Arslan: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, 2013

Ünlütepe, Mustafa: “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’a Göre Taksitle Satış Sözleşmesi”, Ankara Barosu Dergisi, 2014/2

Yeşiltepe, Salih Önder: “6502 Sayılı TKHK m. 4/5 Çerçevesinde Kıymetli Evrakın Tüketici Yönünden Geçersizliği Meselesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 20, S. 2, 2014

Zevkliler, Aydın/Aydoğdu, Murat: Tüketicinin Korunması Hukuku, Ankara, 2004

İnternet Kaynakları:

<https://emsal.yargitay.gov.tr>

<http://www.tuketicihukuku.org>

